

Betänkandet (SOU 2023:17) ”En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp”

Tidningsutgivarna (TU) har getts tillfälle att yttra sig över rubricerat betänkande och får lämna följande synpunkter.

Sammanfattning

- TU avstyrker förslaget om att utvidga bestämmelsen om hets mot folkgrupp i brottsbalken och tryckfrihetsförordningens brottskatalog.
- Om en kriminalisering ändå övervägs avstyrker TU förslaget om grundlagsändring.

Inledning

I betänkandet föreslås att bestämmelsen om hets mot folkgrupp (16 kap. 8 § brottsbalken) ändras i tre avseenden. Ändringarna föreslås även, genom grundlagsändring, bli införda på tryckfrihetsförordningens (TF:s) och yttrandefrihetsgrundlagens (YGL:s) tillämpningsområden.

Bakgrunden till förslagen är det överträdelseärende som EU-kommissionen inlett mot Sverige med anledning av Sveriges genomförande av det sk ”rasismrambeslutet”.

TU kommenterar i det följande först förslagen till ändringar av bestämmelsen om hets mot folkgrupp och sedan förslaget om grundlagsändring.

Hets mot folkgrupp (1): uppmaningar till våld

I betänkandet föreslås för det första att bestämmelsen om hets mot folkgrupp ska ändras så att kriminaliseringen uttryckligen omfattar uppmaningar till våld.

Utredningen anser visserligen att uppmaningar till våld redan omfattas av befintliga brottsbestämmelser och att förslaget endast är ett förtydligande, som inte innebär någon utvidgning av det straffbara området.

TU vill här först understryka att uppmaningar till våld mot de grupper som bestämmelsen om hets mot folkgrupp omfattar självfallet är helt oacceptabelt. Samtidigt måste det finnas ett betydande utrymme för att på olika sätt uttrycka kritik och kontroversiella åsikter, som av många anses upprörande.

Tolkningen av den nuvarande straffbestämmelsens räckvidd är dessutom långt ifrån självklar – den pågående diskussionen om huruvida skoranbrändningar utgör hets mot folkgrupp är ett tydligt uttryck för detta.

Det kan därför inte uteslutas att den föreslagna förändringen i praktiken riskerar att leda till att det straffbara området vidgas på så sätt att yttranden som i dag inte skulle innebära straffansvar kommer att omfattas och att yttrandefriheten därmed begränsas.

Mot den bakgrunden avstyrker TU förslaget.

Hets mot folkgrupp (2): ett särskilt straffansvar för förnekelsegärningar

I betänkandet föreslås för det andra att det av lagrummet om hets mot folkgrupp särskilt ska framgå att straffansvaret omfattar förnekande, urskuldande eller uppenbart förringande av folkmord eller andra allvarliga internationella brott, om gärningen är ägnad att uppmana till våld mot, hota eller uttrycka missaktning för en sådan grupp eller enskild som avses i bestämmelsen.

Även här anser utredningen att sådana gärningar som enligt rasismrambeslutet ska vara kriminaliserade täcks av den befintliga bestämmelsen om hets mot folkgrupp och att förslaget därför inte innebär någon begränsning av yttrandefriheten.

Och även här vill TU understryka att förnekelsegärningar, till exempel om Förintelsen, särskilt om de är förenade med uppmaningar till våld, hot eller missaktning, är oacceptabla.

TU konstaterar dock, på samma sätt som ovan, att här finns betydande gränsdragningsvårigheter mellan det som exempelvis är ett förnekande av Förintelsen utan någon som helst uppmaning till våld, hot eller missaktning - till det som kan komma att omfattas av det straffbara området.

Även om utredningen uttrycker det (s 213) som att det ska göras "en objektiv helhetsbedömning av hur uttalandet typiskt sett måste ha uppfattats", så finns det enligt TU:s mening också här en risk för att den föreslagna förändringen i praktiken riskerar att leda till att det straffbara området vidgas. TU avstyrker därför förslaget.

Hets mot folkgrupp (3): hets mot enskilda i en skyddad grupp

I utredningen föreslås för det tredje att straffansvaret för hets mot folkgrupp också ska omfatta gärningar som avser enskilda individer i en skyddad grupp.

Visserligen anser utredningen även här att den enskilde redan i dag kan ha ett indirekt skydd via bestämmelsen om hets mot folkgrupp (dock ej som målsägande), dels genom andra bestämmelser som olaga hot, förolämpning och ofredande, men att detta kräver ett förtydligande.

Enligt TU:s mening innebär förslaget en utvidgning. TU konstaterar dessutom att en indirekt konsekvens av förslaget är att det får betydelse för tillämpningen av den s k BBS-lagen (lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor). BBS-lagen anger bland annat i vilka fall som en "tjänsttillhandahållare" i vissa sociala medier är skyldig att ta bort meddelanden som innehåller brottsliga uttalanden. Ett sådant brott är hets mot folkgrupp (till skillnad från exempelvis förtal och förolämpning).

Att utvidga bestämmelsen om hets mot folkgrupp till att även omfatta enskilda individer i de skyddade grupperna kan därmed, jämfört med i dag, komma att ställa betydande krav på granskning och att meddelanden i sådana tjänster, i förekommande fall, tas bort. Detta förhållande berörs, såvitt TU kan förstå, inte närmare i utredningen.

En konsekvens av detta blir sålunda att yttrandefriheten i praktiken begränsas. Detta förhållande berörs, såvitt TU kan förstå, inte närmare i utredningen. TU avstyrker förslaget.

Tryck- och yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp

Genom kravet på s k dubbel kriminalisering är en förutsättning för att ett brott även ska kunna utgöra ett tryck- och yttrandefrihetsbrott att det finns upptaget i den s k brottskatalogen i TF. Det gäller vidare bara i den utsträckning som det till sin lydelse har sin motsvarighet i brottsbalken.

Som utredningen anger (s 222) har frågan om en kriminalisering av yttranden på områden som skyddas av det särskilda grundlagsskyddet för tryck- och yttrandefrihet alltid skett med eftertanke och stor återhållsamhet och att det därför ska finnas starka skäl för en grundlagsändring och att den bör vara påkallad av ett påtagligt behov.

TU konstaterar mot den bakgrunden att ändringar i brottskatalogen sällan sker. Det kan vidare konstateras att det finns ett antal brottsbalksbrott som i och för sig skulle kunna begås genom grundlagsskyddade medier, men där någon sådan kriminalisering inte finns.

Av direktiven till utredningen framgår att rasismrambeslutet inte kräver någon ändring av mediegrundlagarna. Likafullt föreslår utredningen just detta genom att den utvidgade kriminaliseringen av lydelsen av bestämmelsen om hets mot folkgrupp i brottsbalken ska ändras på motsvarande sätt i brottskatalogen i TF.

I utredningen förs ett resonemang (s 228) som går ut på att den föreslagna utvidgningen av bestämmelsen om hets mot folkgrupp i själva verket gagnar yttrandefriheten om motsvarande utvidgning också genomförs i brottskatalogen. TU ställer sig frågande till den slutsatsen. Strävan efter överensstämmelse mellan bestämmelserna i brottsbalken och brottskatalogen må vara ett argument, men att de förändringar som, enligt TU:s mening, de facto innebär inskränkningar av yttrandefriheten skulle gagna densamma är det inte.

Slutligen; i utredningen diskuteras, men avvisas, kort ett alternativ till en utvidgad kriminalisering i brottskatalogen i TF genom att det föreslagna

särskilda straffansvaret och kriminaliseringen av hets mot enskilda i bestämmelsen om hets mot folkgrupp i stället görs om till egna brottstyper i egna straffbud och då enbart i brottsbalken.

Skulle en utvidgad kriminalisering ändå övervägas avstyrker TU förslaget om grundlagsändring och förordar att alternativet med en eller flera särskilda bestämmelser i vanlig lag prövas.

Stockholm den 25 september 2023

Johan Taubert

Per Hultengård

VD

Jurist